

Waarover hebben we het?

Gedachten over catechisatie

Eerder verscheen in deze serie:

- *Vanavond komen ze*. Gedachten over huisbezoek door ds. G.J. van Aalst
- *Wie komt er vandaag?* Gedachten over ziekenbezoek door ds. L. Terlouw
- *'t Is ook maar een mens*. Gedachten over de predikant door ds. G.J. van Aalst
- *Als thuisblijven moeilijk wordt*. Gedachten over zorgen bij het ouder worden door ds. L. Terlouw

Ds. B. Labee

Waarover hebben we het?

Gedachten over catechisatie

© B.V. Uitgeverij De Banier, 2012

Omslagontwerp en vormgeving: Albert Bloemert

Foto op omslag: RD, Henk Visscher

ISBN 978 90 336 31870

NUR 700

www.debanier.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Waarover hebben we het?

Gedachten over catechisatie

Ds. B. Labee

Inhoud

Voorwoord	7
1. Catechisatie, waarover hebben we het?	11
2. Catechisatie, de eeuwen door	16
3. Catechisanten in de 21e eeuw	21
4. De catecheet die duizendpoot heet?	26
5. Voor de les begint	31
6. Als iedereen gaat zitten	36
7. Op zoek naar catechisanten	41
8. De orde in orde?	46
9. Op zoek naar de methode	51
10. Rondom onze catecheten	56
11. Te doen onderwijzen	61
12. Uitzien naar belijdeniscatechisanten	66
13. Belijdeniscatechisatie geven	71
14. Nog enkele overwegingen rond belijdeniscatechese	76
15. Lidmatencatechisatie	82
16. Als zij tot hun verstand gekomen zijn	87
17. Ik beloof je trouw	93
18. Huwelijkstoerusting	98

1

Catechisatie, waarover hebben we het?

De wat wonderlijke naam 'catechisatie' is niet zo gemakkelijk te schrijven, laat staan te omschrijven. Voor veel jongeren ligt de afkorting 'cat' of de lelijke vervoorming 'kattenbak' voor in de mond. Toch is de oude naam 'catechisatie', die al eeuwen in gebruik is, belangrijk genoeg om te overdenken.

Het woord 'catechisatie' is afgeleid van het Griekse werkwoord 'katechein' dat letterlijk betekent: 'doen klinken, doen horen vanaf een hogere plaats (kansel of kathedra) in de oren van de hoorders.'

Het gaat dus om onderwijs dat meestal door een ambtsdrager gegeven wordt. Lukas gebruikt bijvoorbeeld het Griekse werkwoord 'katechein' wanneer hij in Lukas 1 vers 4 aan Theófilus schrijft: 'Opdat gij moogt kennen de zekerheid der dingen waarvan gij onderwezen zijt.' Theófilus is onderwezen in de dingen, waarover Lukas schrijft. Wanneer we Handelingen 18 vers 25 lezen: 'Deze was in de weg des Heeren onderwezen', wordt ons duidelijk uit de kanttekeningen bij de Statenvertaling (nr. 59) dat Apollos door een levende stem was onderwezen in de beginselen van de christelijke religie. Ook de apostel

Paulus gebruikt het woord 'catechein', bijvoorbeeld in de zendbrief aan de Korinthiërs. Hij schrijft daar: 'Maar ik wil liever in de gemeente vijf woorden spreken met mijn verstand, opdat ik ook anderen moge onderwijzen, dan tien duizend woorden in een vreemde taal' (1 Kor. 14:19).

Maar er is nog iets. Het middelste gedeelte van het woord *cat-ech-isatie* is de stam 'ech', die verwant is met het woord 'echo'. Het voorvoegsel 'cat' of 'kata' kan 'terug' betekenen. Er ligt dus in het woord 'catechisatie' niet alleen 'doen horen' of 'doen klinken', maar er is ook sprake van 'de echo die terugkomt'. We moeten daarbij denken aan een groep catechisanten die in vroeger tijd niet lezen of schrijven kon. De onderwijzer sprak de onderdelen van de geloofsbelijdenis hardop voor, terwijl de groep probeerde het voorgezegde te herhalen. De echo kwam terug en de catechisanten leerden op deze manier de geloofsbelijdenis uit hun hoofd.

Op beide gegevens die bepalend zijn voor de catechisatielessen, namelijk de overdracht van de geloofsleer door een ambtsdrager én het uit het hoofd leren van Bijbelkennis, komen we later terug.

Onder catechese of catechisatie verstaan we dus voornamelijk het mondelinge onderwijs dat de kerk door ambtsdragers geeft. Degene die het onderwijs geeft, noemen we de *catecheet*.

Het zal duidelijk zijn dat de *catechismus* een belangrijke plaats heeft binnen de catechese. Een catechismus is een leerboekje. Daarin zijn de hoofdpunten opgenomen van álles wat nodig is gekend te worden tot zaligheid. Calvijn omschrijft een catechismus als 'het leerboekje, waarin de kinderen der gemeente vinden beschreven,

wat de gemeente des Heeren gelooft, hoe zij leeft, wat zij bidt en welke de middelen der genade zijn, waardoor – als het God belieft ze daartoe te zegenen – ook de jongeren der gemeente uit genade deel kunnen ontvangen aan de weldaden, die de levende Kerk door het geloof in Christus deelachtig is.’

Als laatste begrip noemen we hier de term *catechetiek*. Daarmee bedoelen we de theorie, de leer van de catechese. Catechetiek is een onderdeel van de praktische theologie waarin de catechese, als het geloofsonderricht van de kerk, wordt bestudeerd. Daarbij gaat het niet alleen om reflectie op de praktijk van de catechese, maar ook om bestudering van Bijbels-theologische en historische aspecten. In nieuwere studies wordt ook aandacht besteed aan de (ontwikkelings-)psychologische, de (godsdienst-)pedagogische en de sociologische kanten van de catechese.

Ouders blijven te allen tijde in de eerste plaats verantwoordelijk voor de godsdienstige opvoeding van hun kind. Doopouders hebben immers ‘ongeveinsd’ hun ja-woord gegeven op de (derde) doopvraag van het formulier om de Heilige Doop aan de kinderen te bedienen: ‘Of gij niet belooft en voor u neemt (voor uw rekening neemt), dit kind, als het tot zijn verstand zal gekomen zijn, waarvan gij vader en moeder zijt, in de voorzeide leer naar uw vermogen te onderwijzen, te doen en te helpen onderwijzen?’ ‘Naar vermogen’ wil zeggen dat de ouders met de gaven en talenten die de Heere gaf, geroepen zijn te spreken over de dienst en het Woord van de Heere. Wat een wonder als dat, vanuit persoonlijk doorleefde

genade, mag gebeuren. Huisgodsdienst of huiscatechese blijft dus vooropstaan, het doen en helpen onderwijzen komt op de tweede plaats. In het licht van de doopvragen sluit het onderwijs dat thuis gegeven mag worden aan op het onderwijs dat ambtelijk op de catechisatie aan de orde komt.

In dit boekje willen we het met name hebben over het catechetisch onderwijs dat vanuit de kerkelijke gemeente wordt gegeven. Het licht valt daarbij behalve op de catechisant, de catecheet, de leerstof bij het catechetisch onderwijs en de catechisatielessen ook op de positie van ouder(s) en kerkenraad. We richten ons daarbij vooral op de 'gewone' catechese voor onze jongeren, maar we willen ook summier aandacht besteden aan vier specifieke vormen van catechisatie: gehandicapten catechese, huwelijks catechese, belijdenis catechese en lidmaten catechese. Onder dat laatste verstaan we catechese aan belijdende leden van de gemeente, die na het afleggen van openbare geloofsbelijdenis toch blijven samenkomen rondom de Heilige Schrift en de belijdenis der Kerk.

In de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de catechese steeds meer onder druk komt te staan. Enkele typerende krantenkoppen zoals: 'Het roer moet om in de catechese', 'Bezinning op catechese is nodig', 'Crisis in catechese' en 'De catechese is ziek' maken dat duidelijk. Laat het voor ons te meer een reden zijn om een en ander eens te overwegen aan de hand van Gods Woord. De profeet Hoséa moest in zijn dagen (vermoedelijk rond het jaar 750 voor Christus) al profeteren: 'Hooft des HEEREN woord, gij kinderen Israëls, want de HEERE heeft een

twist met de inwoners des lands, omdat er geen trouw, noch weldadigheid, noch kennis Gods in het land is ...' (Hos. 4:1).

Het Bijbelse grondwoord voor 'catechese' (doen klinken, doen horen vanaf een hogere plaats in de oren van de hoorders) wijst op de opdracht die er ligt. Ook voor catechisatie in de 21e eeuw. Deze catechese behoort onlosmakelijk verbonden te zijn met de bede of de Heere erin meekomt, zodat niet alleen kennis voor het hoofd wordt overgedragen en ontvangen, maar ook ware kennis Gods. Wat schrijven de kanttekenaren bij Hoséa in kanttekening 3? Dat het daarbij gaat om 'rechte, ware en zaligmakende kennis Gods, gericht naar Zijn Woord, vergezelschap met geloof en liefde Gods en des naasten.'

Catechisatie, daarover hebben we het dus in dit boekje.